

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Захари Емилов Торманов, ЮФ на УНСС, научна специалност „Гражданско и семейно право“, професионално направление 3.6. „Право”

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научна специалност „Гражданско и семейно право“, професионално направление 3.6. „Право” в ЮФ на УНСС, Катедра „Частноправни науки“

Автор на дисертационния труд: Иван Генчев Генчев

Тема на дисертационния труд: „Неимуществени вреди, претърпени от юридическо лице“

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 1844/26.06.2025 г. на в.и.д. Заместник ректор по научноизследователската дейност на УНСС.

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Със Заповед № 1844/26.06.2025 г. на в.и.д. Заместник ректора по научноизследователската дейност на УНСС съм определен за член на журито за защита на посочения по-горе дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор”. Бяха ми представени: дисертацията, декларация за оригиналност, автореферат, публикации по темата, справка за изпълнение на минималните национални изисквания по ЗРАСРБ. След запознаване с представените ми материали давам следното становище:

Информация за дисертанта

Дисертантът е завършил специалност „Право” в Юридическия факултет на УНСС през 2019 г.

Зачислен е като докторант по „Гражданско и семейно право“ в редовна форма на обучение през 2021 г. в Катедра „Частноправни науки“ на ЮФ на УНСС. Отчислен е с право на защита.

След завършването на обучението си последователно е юрисконсулт и адвокат в адвокатско дружество „Камбуров и съдружници“. Бил е хоноруван асистент по Гражданско право – обща част в ЮФ на УНСС.

Обща характеристика на представения дисертационен труд

Представеният дисертационен труд е в обем от 293 страници и включва: съдържание; увод; изложение в три глави, разделени на параграфи; заключение и библиография.

Списъкът на цитираната литература включва общо 153 източника, от които 43 на чужди езици (английски и руски). Направени са 1128 бележки под линия. Цитиранията на използваната литература са направени коректно с посочване на автора, източника и точното им място.

Като обем и в структурно отношение дисертацията отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и възприетото за такъв вид научни разработки.

Обект на изследване в дисертацията са неимуществените вреди и възможността те да бъдат претърпени и компенсирани от юридическо лице. Избраната тема е актуална и с голямо практическо значение. Свидетелство за това е натрупаната вече съдебна практика, даваните противоречиви разрешения и образуването на тълкувателно дело № 1 от 2023 г. по описа на Върховния касационен съд на Общото събрание на съдиите от Гражданска, Търговска и Наказателна колегии на Върховния касационен съд (ВКС) и Първа и Втора колегии на Върховния административен съд (ВАС). Решаването на въпроса за наличието на „неимуществен патримониум“ на юридическите лица и за възможността да им се присъждат неимуществени вреди следва да отрази

актуалното състояние на обществените отношения и развитието на правото в съвременността.

При изследването широко е застъпен сравнителноправният метод, но са използвани и други методи като историческия, формално-логическия и правно-догматичния методи. Особено богато и доминиращо е изследването на съдебната практика на съдилищата от различно ниво в България и особено на практиката на ВКС и ВАС. Обстойно е анализирана практиката на ЕСПЧ и на СЕС, в контекста на различни основания за ангажиране на неимуществена отговорност и различното качество на страните по делото. От анализа на практиката на тези съдилища са почерпени идеи и виждания и са направени изводи за необходимостта от промяна на правната уредба, като са направени конкретни предложения *de lege ferenda*.

Дисертантът показва необходимата за такова изследване теоретична подготовка, познава и изследва проблемите в практиката, има нужните умения за самостоятелен анализ и формулиране на научнообосновани изводи. С представената дисертация са постигнати в голяма степен поставените задачи на научното изследване.

Оценка на научните и научно-приложни приноси

Дисертантът е извършил систематично и качествено научно изследване, като е анализирал проблематиката от различни ъгли и в различните проявни форми. Анализът, доводите и аргументите в защита на поставените тези показват вече изграденото умение на автора за формиране на собствени научни тези и аргументирането им.

Систематичното изследване на неимуществените вреди и на възможността такива да се претендират от юридически лица е довело до постигането на необходимите научни и научно-приложни резултати с приносен характер. Като примери за такива могат да бъдат посочени следните:

1. Цялостното и систематично изследване на понятието за неимуществени вреди и различните му проявления;

2. Разглеждане на изследваните правни фигури в исторически и сравнителноправен план;

3. Поставянето на критика на стереотипното виждане, че неимуществените вреди са неоценими в пари, като се развива виждането, че критерий следва да е достъпността на неимуществения интерес за пазарна размяна;

4. Обосноваване на вътрешното и външното проявление на неимуществените вреди. Външното проявление на засягането касае това как то се е отразило на социалния живот на пострадалото лице, а Вътрешното проявление на увреждането е спрямо самия пострадал – фокусът е върху това по какъв начин нарушението се е отразило спрямо различни процеси в организацията;

5. Съпоставката между понятието достойнство и понятието репутация при юридическите лица (с. 113);

6. Систематичният, широкообхватен анализ на практиката на СЕС и ЕСПЧ в контекста на разглежданата проблематика. Изследвани са различните критерии в практиката на ЕСПЧ при преценка на обезщетението за неимуществени вреди на юридическо лице и възможността за тяхното пренасяне в националния правен ред;

7. Анализът на различните функции на обезщетението за неимуществени вреди - компенсаторна, удовлетворителна, нормативна, санкционна.

8. Анализът на въпроса дали ищецът трябва да определи размера на претърпените неимуществени вреди и дали съдът е обвързан от тази оценка при определяне на действителния размер на вредите по справедливост.

9. Подробния анализ на въпросите, свързани със свободата на словото в практиката на ЕСПЧ. В това отношение е предложено разграничаване на

подхода в зависимост от вида на юридическото лице и ангажираността му в обществен дебат. Анализирани са тънкият баланс между защитата на свободата на словото и защитата на репутацията на различните видове юридически лица.

Оценка на публикациите по дисертацията

В автореферата са посочени следните публикации на дисертанта, които ми бяха предоставени:

- „Могат ли юридическите лица да търпят неимуществени вреди и подлежат ли те на обезщетяване“, публикувана в сп. Търговско право, С.: бр. 2/2023, с. 81-104, ISSN 0861-6892

- „Критерии за обезщетяване на неимуществени вреди, причинени на юридически лица“, публикувана на 10.04.2023 г. в електронно издание Lex.bg (ЛексБГ), ISSN 2682-9606, достъпна онлайн: <https://news.lex.bg/критерии-за-обезщетяване-нанеимущес/>

- „Въпроси на причинната връзка при увреждане, причинено от множество лица“, сп. Търговско право, бр. 3-4/2023, с. 99-120, ISSN 0861-6892;

- „Още веднъж за неимуществените вреди и възможността юридическите лица да ги претърпят“, публикувана на 27.08.2024 г. в електронно издание Lex.bg (ЛексБГ), ISSN 2682-9606, достъпна онлайн: <https://news.lex.bg/Още-веднъж-занеимуществените-вреди-и-възможността-юридическите-лица-да-ги-претърпят/>

Публикациите са в специализирано правно списание с редакционна колегия и специализиран правен портал. Публикациите са направили достойние на научната общност част от включените в дисертацията проблеми още в хода на изследването.

Оценка на автореферата

Представен е автореферат от 26 страници. В автореферата коректно са посочени предметът и целта на изследването, научната методология, представено е накратко съдържанието на дисертацията. Авторът е посочил

основните си тези в дисертацията и приносните ѝ моменти, според своето виждане. Представени са и предложенията *de lege ferenda*.

Критични бележки и препоръки

Дисертацията се отличава с добър и прецизен правен изказ и правилно построение на основните тези и аргументите към тях. Относно дисертацията обаче могат да се направят и някои критични бележки и препоръки.

Налице е известно „разпиляване“ на анализа на едни и същи проблеми в различни структурни части на дисертацията. Засегнати са всички важни аспекти на разглежданата проблематика, но в желанието си да постави всички гледни точки и да представи анализ в сравнителноправен план и анализ на практиката на СЕС, ЕСПЧ, ВКС и ВАС по някои въпроси не личи отчетливо авторовата позиция.

Не смятам за подходящо и изнасянето на част от анализа на важни въпроси в бележки под линия. Това води и до известно разфокусиране на изложението.

Горните и други възможни критични бележки вероятно до голяма степен се дължат на сложността на изследваната проблематика и липсата на стройни критерии във вътрешната съдебна практика и в правната доктрина. Авторът е поставил проблемите, изложил и анализирал е познатите в сравнителноправен план разрешения, но би могло още да се желае относно изработването на ясни теоретично обосновани и практически приложими критерии относно определянето на обезщетението за неимуществени вреди в различните хипотези и с оглед различните разгледани от автора функции на гражданската отговорност.

Заклучение и крайна оценка

Представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и на ППЗРАСРБ, като съдържа научни и научноприложни резултати, представляващи оригинален принос на кандидата в науката.

Крайната ми оценка за дисертационния труд на Иван Генчев Генчев на тема „Неимуществени вреди, претърпени от юридическо лице“ е **ПОЛОЖИТЕЛНА.**

Постигнатите резултати от научното изследване ми дават основание да предложа на уважаемото научно жури на Иван Генчев Генчев да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“.

29.08.2025 г.

подпис:

/доц. д-р Захари Горманов/

OPINION

by Assoc. Prof. Dr. Zahari Emilov Tormanov, Faculty of Law, UNWE,
scientific specialty "Civil and Family Law", professional field 3.6. "Law"

Regarding: A dissertation for awarding an educational and scientific degree "**PhD**" in the scientific field of *Scientific specialty* "Civil and Family Law", professional field 3.6. "Law" at the Faculty of Law of the UNWE, Department of Private Law Sciences

Author of the dissertation: Ivan Genchev Genchev

Topic of the dissertation: "Non-pecuniary damages suffered by a legal entity"

The grounds for the submission of the opinion: participation in the scientific jury for the defense of the dissertation in accordance with Order No. 1844/26.06.2025 of the Acting Vice-Rector for Scientific Research at the UNWE.

DEAR MEMBERS OF THE SCIENTIFIC JURY,

By Order No 1844/26.06.2025 of the Acting Vice-Rector for Research at the UNWE I have been appointed as a member of the jury for the defense of the above-mentioned dissertation for the acquisition of the educational and scientific degree of PhD. I was provided with: the dissertation, a declaration of originality, an abstract, publications on the topic, a report on the fulfillment of the minimum national requirements under the DASRB. After reviewing the materials presented to me, I give the following opinion:

Information about the PhD student

In 2019, the PhD student graduated with a degree in Law from the Faculty of Law at the UNWE.

In 2021, he was enrolled as a full-time PhD student in Civil and Family Law at the Department of Private Law Sciences at the UNWE. He was granted the right to defend his thesis.

After completing his studies, he was consecutively a legal adviser and a lawyer at Kambourov & Partners Law Firm. He was a part-time assistant professor in Introduction to Private Law at the Law Faculty of UNWE.

General characteristics of the submitted dissertation

The submitted dissertation is 293 pages long and includes: table of contents, introduction, exposition of three chapters, divided into paragraphs; conclusion and bibliography.

The list of cited literature includes a total of 153 sources, of which 43 are in foreign languages (English and Russian). 1128 footnotes were made. The citations of the literature used are made correctly with an indication of the author, source and their exact place.

In terms of volume and structure, the dissertation meets the requirements of the DASRB and the Regulations for the Implementation of the DASRB, and those accepted for this type of scientific research..

The subject of the dissertation is non-pecuniary damages and the possibility of such damages to be suffered and compensated by a legal entity. The chosen topic is relevant and of great practical importance. This is evidenced by the already accumulated case law, the contradictory solutions given and the initiation of interpretative case No. 1 of 2023 on the inventory of the Supreme Court of Cassation at the General Assembly of Judges of the Civil, Commercial and Criminal Collegiums of the Supreme Court of Cassation (SCC) and the First and Second Collegiums of the Supreme Administrative Court (SAC). The resolution of the issue of the existence of "non-pecuniary patrimony" of legal entities and the possibility of awarding them non-pecuniary damages should reflect the current state of public relations and the development of law in contemporary time.

The comparative legal method is widely used in the study, but other methods such as the historical, formal-logical and legal-dogmatic methods are also used.

Particularly rich and dominant is the study of the case law of courts of different levels in Bulgaria and especially of the practice of the Supreme Court of Cassation and the Supreme Administrative Court. The case-law of the ECtHR and the CJEU is analyzed in detail, in the context of different grounds for engaging non-pecuniary liability and the different quality of the parties to the case. The analysis of the practice of these courts has provided ideas and insights and led to conclusions about the need to change the legal framework, with specific proposals *de lege ferenda* being made.

The PhD student demonstrates the theoretical preparation necessary for such research, he is aware of and studies the problems in practice, and has the necessary skills for independent analysis and formulation of scientifically sound conclusions. The presented dissertation has largely achieved the objectives of the scientific research.

Evaluation of scientific and applied scientific contributions

The PhD student has done a systematic and high-quality scientific study, analyzing the issue from different angles and in its various forms. The analysis, reasoning, and arguments in support of the theses show the author's already developed ability to form their own scientific theses and argue them.

The systematic study of non-pecuniary damages and the possibility of legal entities being able to claim them has led to the achievement of the necessary scientific and applied scientific results of a contributory nature. The following can be cited as examples of such results:

1. The comprehensive and systematic study of the concept of non-pecuniary damages and its various manifestations;
2. The examination of the legal concepts studied from a historical and comparative law perspective;
3. The criticism of the stereotypical view that non-pecuniary damages are not quantifiable in monetary terms, developing the view that the criterion should be the marketability of the non-pecuniary interest;

4. The justification of the internal and external manifestation of non-pecuniary damages. The external manifestation of the harm concerns how it has affected the social life of the injured person, while the internal manifestation of the harm concerns the injured person themselves – the focus is on how the violation has affected various processes within the organization;

5. The comparison between the concept of dignity and the concept of reputation in legal entities (p. 113);

6. The systematic, comprehensive analysis of the practice of the CJEU and the ECtHR in the context of the issue under consideration. The various criteria used by the ECtHR in assessing compensation for non-pecuniary damage to legal persons and the possibility of their transposition into national law have been examined;

7. The analysis of the various functions of compensation for non-pecuniary damage – compensatory, satisfactory, normative, punitive.

8. The analysis of whether the claimant must determine the amount of non-pecuniary damage suffered and whether the court is bound by this assessment when determining the actual amount of damages in accordance with the principles of equity.

9. The detailed analysis of issues related to freedom of speech in the practice of the ECtHR. In this regard, it is proposed to differentiate the approach depending on the type of legal entity and its involvement in public debate. The delicate balance between the protection of freedom of speech and the protection of the reputation of different types of legal entities is analyzed.

Evaluation of the publications on the topic of the dissertation

The abstract lists the following publications by the author, which were provided to me:

- "Can legal entities suffer non-pecuniary damages and are they subject to compensation", published in the journal *Commercial Law*, Sofia: No. 2/2023, pp. 81-104, ISSN 0861-6892

- "Criteria for compensation of non-pecuniary damages caused to legal entities", published on 10.04.2023 in electronic edition Lex.bg (LexBG), ISSN 2682-9606, available online: <https://news.lex.bg/критерии-за-обезщетяване-нанеимущес/>.

- "Issues of causation in the case of injury caused by multiple persons", journal Commercial Law, No. 3-4/2023, pp. 99-120, ISSN 0861-6892;

- "Once more on non-pecuniary damages and the possibility for legal entities to suffer them", published on 27.08.2024 in electronic edition Lex.bg (LexBG), ISSN 2682-9606, available online: <https://news.lex.bg/Още-веднъж-занеимуществените-вреди-и-възможността-юридическите-лица-да-ги-претърпят/>

The publications are in a specialized legal journal with an editorial board and a specialized legal portal. The publications made part of the issues included in the dissertation known to the scientific community even during the course of the research.

Evaluation of the abstract

A 26-page abstract has been submitted. The abstract correctly states the subject and purpose of the research, the scientific methodology, and briefly presents the content of the dissertation. The author has outlined the main theses of the dissertation and its contributions, according to his view. Proposals de lege ferenda are also presented.

Critical notes and recommendations

The dissertation is marked by good and precise legal expression and a correct structure of the main theses and arguments supporting them. However, some critical comments and recommendations can be made regarding the dissertation.

There is a certain "scattering" of the analysis of the same issues in different structural parts of the dissertation. All important aspects of the issue under consideration are addressed, but in the desire to present all points of view and to provide a comparative legal analysis and an analysis of the practice of the CJEU, the ECtHR, the Supreme Court of Cassation, and the Supreme Administrative Court on certain issues, the author's position is not clearly evident.

I also do not consider it appropriate to present part of the analysis of important issues in footnotes. This also leads to a certain lack of focus in the presentation.

The above and other possible critical comments are probably largely due to the complexity of the issues under study and the lack of consistent criteria in domestic case law and legal doctrine. The author has identified the problems, presented and analyzed the solutions known in comparative law, but there is still room for improvement in terms of developing clear, theoretically sound, and practically applicable criteria for determining compensation for non-pecuniary damage in the various scenarios and in view of the different functions of civil liability examined by the author.

Conclusion and final evaluation

The submitted dissertation meets the requirements of the DASRB and the Regulations for the Implementation of the DASRB, containing scientific and applied scientific results that represent an original contribution by the candidate to science.

My final assessment of the dissertation of Ivan Genchev Genchev on the topic "Non-pecuniary damages suffered by a legal entity" is **POSITIVE.**

The results achieved in the scientific research give me reason to propose to the honorable scientific jury that Ivan Genchev Genchev shall be awarded the educational and scientific degree of " PhD."

29.08.2025

signature:.....

/ Assoc. Prof. Dr. Zahari Tormanov /